

Jakob Lewander*

Regional separatism i Europa: Fallet Katalonien

Sammanfattning

2012 inledde den katalanska regeringen *La Generalitat de Catalunya* tillsammans med ett antal stödpartier en politisk process vars syfte är att få till stånd en rådgivande folkomröstning om Kataloniens nationella tillhörighet. Förhoppningen är att därigenom erhålla nationell självständighet för Katalonien och fortsatt EU-medlemskap. Den katalanska politiska nationalismen (katalanismen) har därmed brutit med den traditionella linjen att främst fokusera på katalansk autonomi inom den spanska staten. Den katalanska regeringen har utlyst val till det regionala parlamentet den 27 september 2015, med rätten till självbestämmande som central valfråga.

Denna analys tar avstamp i utvecklingen av det katalanska partisystemet och dess förhållande till katalanismen som politisk mobiliseringspunkt från slutet av 90-talet fram till idag och hur detta har påverkat relationen till Madrid och övriga Spanien. Texten beaktar även det spanska inrikespolitiska perspektivet (centralism kontra decentralism/federalism) men även vilken roll EU spelar för det katalanistiska ledarskapet och det katalanska självständighetsprojektet.

1 Introduktion

Sedan två år tillbaka drivs i spanska Katalonien en politisk process för att få till stånd en rådgivande folkomröstning rörande Kataloniens statliga tillhörighet. Frågan gäller huruvida regionen Katalonien ska bli en självständig stat eller förbli en del av Spanien. Processen domineras av den katalanistiska partifederationen *Convergència i Unió* (CiU)¹ och republikanska vänsterpartiet *Esquerra Republicana de Catalunya* (ERC) Processen går under namnet *Dret a Decidir* – rätt att bestämma.

Det spanska partisystemet kan i samband med vinterns val mycket väl komma att ändras i grunden genom en kraftig reducering av stödet till de två stora nationella partierna, konservativa PP och socialdemokratiska PSOE. Katalonien kan i sin tur komma att ge en regional regering mandat att

förhandla om en katalansk folkomröstning, en unilateralt självständighetsdeklaration eller betydande förändringar i Kataloniens konstitutionella förhållande till Spanien. Den katalanska situationen tangerar en politisk motsägelse som berör och utmanar EU-samarbetet i allra högsta grad, nämligen den mellan å ena sidan staters territoriella integritet och å andra sidan folkens rätt till självbestämmande.

Katalansk politisk nationalism – vilket i denna text kommer att benämnas som katalanism – och dess anspråk på politisk autonomi för Katalonien inom spanska staten, har existerat som politiskt projekt sedan slutet av 1800-talet. Sedan Spaniens övergång till demokrati har katalanismen främst präglats av en bred och pragmatisk linje, driven från den politiska mitten för ett Katalonien med omfattande självstyre inom Spanien, utan separatistiska ambitioner.

* Jakob Lewander är utredare i statsvetenskap vid Sieps.

¹ *Convergència i Unió* är en partifederation bestående av liberala *Convergència Democràtica de Catalunya* (CDC) och kristdemokratiska *Unió Democràtica de Catalunya* (UDC).

Syftet med denna text är att ge en beskrivning av hur den partipolitiska katalanismen har skiftat fokus från autonomistyre inom Spanien till katalansk självständighet från Spanien. Studien tar avstamp i 1999 års katalanska regionalval och 2003-2006 års förhandlingar med Spanien om utökad autonomi. I det andra steget beskrivs finanskrisens effekter på den regionala finansieringen, konflikten 2010 med den spanska författningsdomstolen och 2012 års beslut att inleda självständighetsprocessen. Slutligen landar texten i en beskrivning av den katalanska partipolitiska situationen inför regionalvalet den 27 september och det spanska parlamentsvalet som ska hållas senast 20 december 2015. Texten kommer bland annat att visa hur Spaniens decentraliserade statsmodell började utmanas politiskt från Katalonien och hur det i kombination med den spirande finanskrisen uppstod en konflikt mellan spanska och katalanska regeringen som visade sig oöverbryggelig. Studien avser inte att värdera självständighetsambitionernas politisk-juridiska rimlighet eller trovärdighet vad gäller vare sig katalansk separation från Spanien eller inträde i EU. Den avser heller inte att utifrån ett normativt perspektiv värdera utformningen av den spanska territoriella politiken.

Analysen består av en inledande bakgrundsbeskrivning som pekar på en trend av splittring inom nationalstater, EU-samarbetet och valutasamarbetet. Vidare följer en redogörelse för den spanska demokratiska statsbildningen efter Franco-diktaturen och en beskrivning av den spanska regionalstaten samt det finanspolitiska arrangemang som råder mellan region och stat. Därefter analyseras den katalanska partipolitiska utvecklingen från 1999 till dags dato, mot bakgrund av den politiska utvecklingen i Spanien.

1.1 Bakgrund och sammanhang

Spanien är ett av de europeiska länder som har drabbats svårast av finanskrisen. I det spanska politiska systemet med hög grad av regionalt självstyre i kombination med interregional omfördelning, har krisen inneburit stora påfrestningar på flera regioners budgetbalanser.² De materiella skillnaderna inom europeiska länder och emellan EU:s medlemsstater har aktualiserats i och med eurokrisen,

vilket i sin tur har tydliggjort konfliktlinjer mellan regioner och mellan stater. I exempelvis den norditalienska regionen Venetien har röster höjts för att bryta sig loss från Italien och i Skottland hölls i september 2014 en folkomröstning om huruvida Skottland skulle förbli en del av Storbritannien.³ En sak dessa fall har gemensamt är en föreställning om en nationell gemenskap vars välfärd och upprätthållande inte kan säkras i det nuvarande nationalstatliga arrangemanget. I stället förordas separation och statlig suveränitet som ny medlemsstat inom ramarna för EU, så kallad intern utvidgning (internal enlargement).⁴ Precis som EU styrs och fungerar enligt ett flernivåsystem, varslas nu om splittring och utbrytning inte enbart på regional nivå utan även på mellanstatlig nivå. De senaste årens ekonomiska och politiska kris har skakat EU:s interna sammanhållning på ett flertal politikområden såsom energi, utrikespolitik, grundläggande demokratiska värderingar, finanspolitik och ekonomisk solidaritet. Splittringen har manifesterats på olika sätt i exempelvis Grekland, Storbritannien, Frankrike och Ungern.

Även om den katalansk-spanska konflikten i strikt juridisk mening faller på medlemsstaten så får den i förlängningen konsekvenser för EU-samarbetet. EU och Spanien skulle – om Katalonien lämnar EU – förlora såväl 7,5 miljoner invånare som därmed en betydande ekonomisk tillväxtregion. Katalonien skulle i sin tur, i egenskap av tredje land, beläggas med tullavgifter på sin export till EU. Den uppgick under 2013 till 62,9% av Kataloniens totala export på drygt 54 miljoner euro.⁵ Om Katalonien lämnar Spanien och som självständig stat ansöker om medlemskap i EU, finns även risk för nationellt veto från flera håll för att förekomma en liknande utveckling i andra länder.

2 Den spanska staten och regionerna

Den spanska staten är uppdelad i 17 regioner som alla åtnjuter hög grad av autonomi. De regionala identiteterna har ofta en stark politisk förankring och har varit föremål för politisk konflikt och krig under hundratals år. Dessa konflikter har i sin tur spelat en viktig roll för utvecklingen av den moderna spanska statsbildningen. De regioner som idag har särskilt stark autonomi är Galicien, Baskien,

² "Regions to be worried" (28-04-2011) The Economist (sidan besöktes 19 augusti 2015); "Balanzas fiscales de las Comunidades Autónomas con el sector público estatal" (13-04-2014) Gobierno de España (sidan besöktes 19 augusti 2015).

³ "Europe's latest secession movement: Venice" (24-03-2014) The Atlantic (sidan besöktes 19 augusti 2015); "In mille dichiarano l'indipendenza 'Ora Zaia può solo inseguirci'" (21-03-2014) Corriere del Veneto (sidan besöktes 19 augusti 2015).

⁴ Matas i Dalmasas et al (2011).

⁵ "Consecuencias económicas de una hipotética independencia de Cataluña" (13-03-2014) Gobierno de España – Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación (sidan besöktes 19 augusti 2015).

Andalusien och Katalonien. I och med godkännandet av den demokratiska konstitutionen 1978 blev Spanien en så kallad *Estado autonómico* – en regional statsbildning, vilket innebär att regionerna (*comunidades autónomas*) har en hög grad av självstyre. Relationerna mellan den spanska centralmakten i Madrid och regionerna slås fast i så kallade stadgar – *Estatutos*. För att stadgarna ska träda i kraft – eller ändras – måste de först godkännas av det regionala parlamentet för att sedan granskas och godkännas av Spaniens parlament och senat i Madrid.

Katalansk självständighetssträvan är ingen ny företeelse. Under 30-talet utropades Katalanska autonoma republiken två gånger innan inbördeskriget inleddes 1936 och under den efterföljande diktaturen hade Spanien ett centralistiskt, nationalistiskt och auktoritärt statsskick. Efter diktatorn Francisco Francos död 1975 inleddes en period som kom att kallas *La Transición*, den demokratiska övergången (den perioden kommer hädanefter i texten att benämnas *transitionen*). En av de centrala frågorna för den spanska transitionen var just den territoriella politiken. Hur skulle den nya konstitutionen utformas för att på bästa sätt skapa en välfungerande demokratisk stat och samtidigt tillmötesgå de regionala politiska rörelsernas krav på decentraliserad autonomi och i vissa fall självständighet? Innan de första allmänna demokratiska valen planerades en asymmetrisk modell där Spanien skulle bli en centralistisk stat med en starkt decentraliserad kommunal administration men med utökad regional autonomi för Katalonien, Galicien och Baskien. Resultatet blev dock en mer enhetlig decentraliserad modell med 17 regionala parlament med möjlighet att besluta om bland annat sjukvård och hälsa, kommunikation, bostäder, utbildningspolitik.

2.1 Pengar och territorium

Stora inkomstskillnader råder mellan Spaniens olika regioner och för att samtliga regioner ska kunna garantera likvärdig offentlig service finns ett regionalt transfereringssystem. Finansieringsmodellen för denna politik är enhetlig, men med ett särskilt undantag: regionerna Navarra och Baskien åtnjuter – till skillnad från övriga regioner – finansiell autonomi (*régimen foral*), vilket innebär att de sköter sina egna skatter och genom förhandlingar med Madrid bidrar

med en bestämd summa till den spanska statskassan för kostnader för kungahus, utrikesrepresentation och försvar.

Katalonien tillhör den så kallade gemensamma modellen (*régimen común*), vilket innebär en mer omfattande regional omfördelning där skatteintäkterna delas mellan stat och region.⁶ Den katalanska regeringen har tidigare försökt att förhandla med Spanien om att erhålla finansiell autonomi lik den som Navarra och Baskien åtnjuter. Men i egenskap av en av landets rikaste regioner i såväl historisk som samtida bemärkelse är Katalonien även en viktig bidragsgivare till de regionala omfördelningsfonder som omfattas av *régimen común* och vars syfte är att säkerställa kvaliteten på och tillgången till samtliga regioners offentliga tjänster och garantera regional utjämning. Enligt *régimen común* bidrar Katalonien med skatt till den spanska statskassan och får sedan tillbaka pengar genom ett regionalt transfereringssystem som syftar till att upprätthålla regional administration och offentliga tjänster.

Den katalanska regeringen hävdar att detta system dränerar Katalonien på resurser eftersom man anser sig bidra med orimligt mycket mer skattepengar än vad man får tillbaka genom statliga investeringar. Dock använder sig den katalanska regeringen och den spanska regeringen numera av två olika metoder för att räkna ut regionernas fiskala balans i förhållande till centralmakten, vilket har genererat diametralt olika resultat.⁷

Trots den höga graden av självstyre står den katalanska självständighetsprocessen inför ett juridiskt hinder i den spanska konstitutionen: Enligt konstitutionen, antagen 1978, har de regionala parlamenten nämligen ingen möjlighet att utlysa vare sig rådgivande eller bindande folkomröstningar. Denna rätt tillskrivs enbart spanska regenten, efter förfrågan från regeringschefen på uppmaning av det spanska parlamentet. Under artikel 2 i konstitutionens inledning – angående ”Nationens enhet och rätten till autonomi” – anges även följande:

”... den spanska staten vilar på den spanska nationens oupplösliga enhet och det gemensamma fädernesland som regioner och nationaliteter utgör.”⁸

⁶ För detaljerad genomgång av regional finansiering, se Gobierno de España – Financiación autonómica, Régimen común.

⁷ El déficit fiscal de Catalunya es de 8.455 millones según las balanzas del Gobierno (23-07-2014) La Vanguardia (sidan besöktes 19 augusti 2015); Las cuentas regionalizadas permitirán a Catalunya calcular las balanzas fiscales (29-01-2014) La Vanguardia (sidan besöktes 19 augusti 2014).

⁸ Författarens översättning ur Spanska konstitutionen, Artikel 2.

3 Kataloniens partisystem och nationalism

Detta avsnitt redogör för det regionala partisystemets utveckling sedan 1980-talet och de olika partiernas hållning i den territoriella frågan i dagsläget (Se faktaruta 1). Längre fram i texten följer även en analys av opinionsläget inför parlamentsvalet 27 september.

Sedan de första spanska regionalvalen 1980 har Katalonien styrts av den borgerliga katalanistiska partikoalitionen CiU. Koalitionen leddes 1978-2003 av Jordi Pujol (CDC), vars styre präglades av framgångsrik pragmatism i förhållandet till Madrid. Fokus för Pujols moderata katalanism var att påverka Spanien inifrån och Pujol kom att bli den dominerande kraften inom den politiska katalanismen och CiU. Partikoalitionen upplöstes dock den 17 juni 2015 på grund av meningsskiljaktigheter angående självständighetsprocessen, där CDC vill se fullständig katalansk självständighet medan UDC satsar på en katalansk konfederationsmodell inom Spanien.¹⁰ I nuläget samlar partierna tillsammans drygt 30 procent av rösterna. Det tredje viktiga katalanistiska partiet är republikanska

vänstern ERC som för närvarande är CDC:s parhäst i självständighetsprocessen och parlamentets näst största parti (13,70 procent).

Spanska Partido Popular (PP) är ett konservativt center-högerparti och det som starkast försvarar konstitutionen och motsätter sig ytterligare decentralisering av statsapparaten. De samlar 13 procent i det katalanska parlamentet. Katalanska socialistpartiet Partido Socialista de Catalunya (PSC) har sedan transitionen samlat mellan 30-50 procent av rösterna till katalanska parlamentet. Partiet har en katalanistisk prägel, men positionerar sig som en tredje väg och har länge förespråkat en federalistisk lösning på den katalanska frågan. De senaste åren har stödet för PSC dock minskat dramatiskt till 14 procent. Mittenpartiet Ciudadanos (C's) startades 2006 som en reaktion på den tilltagande partipolitiska katalanismen och samlar främst unga och moderna mitten-högerväljare som är besvikna på PP:s styre. Ciudadanos (medborgare), som fick 7,56 procent i det senaste regionvalet, vill att Katalonien ska fortsätta tillhöra Spanien och försvarar status quo. Den nya

FAKTARUTA 1 OPINIONSLÄGET INFÖR DET KATALANSKA PARLAMENTSVALET 27 SEPTEMBER 2015

Partier och kandidatlistor	Politisk sammansättning	Hållning i frågan om Kataloniens relation till Spanien	Undersökning september 2015
Junts pel Sí (Tillsammans för Ja)	Katalanistiska kandidater från center-högerpartiet CDC och vänsterrepublikanerna ERC samt civilsamhällsorganisationer.	Katalansk självständighet inom 18 månader	38,1% ⁹ 60-61 mandat"
CUP – Candidatura d'Unitat Popular (Folkliga Enhetens Kandidatur)	Koalition av olika katalanska vänsterrörelser.	Självständighet	5,9% 8 mandat"
Catalunya Sí que es Pot (Katalonien Ja Vi Kan)	Koalition av vänsterpartierna ICV-EUiA och Podemos.	Katalansk rätt till folkomröstning och ny spansk konstitution.	13,9% 18-19 mandat"
UDC – Unió Democràtica de Catalunya (Kataloniens Demokratiska Ening)	Katalanistiska kristdemokrater. Tidigare del av partifederationen CiU.	Katalansk stat i association med Spanien	1,5% 0 mandat"
PSC – Partido Socialista de Catalunya (Kataloniens Socialistiska Parti)	Katalanska socialdemokrater – samarbetar nationellt med spanska PSOE.	Konstitutionell reform – Asymmetrisk federal statsbildning med särskild status för Katalonien.	12,2% 16-17 mandat"
C's – Ciutadans/Ciudadanos (Medborgare)	Socialliberalism – förespråkar ett enat Spanien. Bildades 2006 som svar på den tilltagande katalanismen 2006.	Konstitutionell reform – Symmetrisk federal statsform (ej särskild status för Katalonien) med starkare senat och avskaffande landsting.	14,2% 19-20 mandat"
PP – Partit Popular de Catalunya (Folkpartiet Katalonien)	Konservativt center-högerparti med den spanska nationen som utgångspunkt.	Status quo. Partiet har öppnat för reform av regionala finansieringssystemet.	9,4% 12-13 mandat"

⁹ Denna undersökning avser CDC och ERC som ett gemensamt block.

¹⁰ Catalonia's main two-party alliance CiU splits over Catalan independence stance (18-06-2015) Nationalia (sidan besöktes 19 augusti 2015).

vänsterkraften i spansk politik, Podemos, ingick i den lokala valkoalitionen *Barcelona en Comú* (Barcelona Gemensamt) som den 24 maj 2015 vann Barcelonas kommunval och tog över styret från CiU. I regionalvalet ingår de i koalitionen Catalunya Sí que es Pot (CSQEP).

I Jordi Pujols version av politisk katalanism ingick inte ett självständigt Katalonien, utan koncentrerades i stället på gradvis utökad autonomi inom ramarna för den spanska konstitutionen, kombinerat med en idé om utökad och generell regionalisering av EU-samarbetet. Det katalanska nationalistprojektet fick ekonomisk, politisk och ideologisk luft under vingarna genom skapandet av EU:s regionkommitté under 90-talet och idén om *l'Europe des Regions* (Regionernas Europa).¹¹ Dels fungerade EU som en stöttepelare för regional utveckling genom EU:s strukturfonder, dels som ideologiskt fundament för ett EU i vilket nationalstatens roll skulle spela en allt mindre roll till förmån för EU:s dynamiska regioner.¹²

Även om Regionernas Europa inte på något sätt skulle utmana medlemsstaternas Europa som politisk ordning, innebar det ett konceptuellt stöd för politiskt legitimitetssträvande i flera europeiska regioner med ambitioner om ökad autonomi.¹³ För de katalanistiska partierna blev EU en viktig kanal för att främja politiska intressen, men också som modell för politisk och ekonomisk modernisering. Förespråkandet av ökad integration och djupare europeisering har i det katalanska partisystemet ersatt katalanismens historiska mission att modernisera den spanska staten och det spanska samhället. Inget uttryckligt separatistiskt parti har dock lyckats samla en bred väljarmajoritet och i stället har katalanska intressen – artikulera genom CiU – framgångsrikt drivits på såväl den spanska som den europeiska arenan. Den katalanska befolkningen har därtill präglats av en dubbel identitet, det vill säga att känna sig lika spansk som katalansk.¹⁴

3.1 Förhandlingar om nya stadgar – polarisering kring nationsfrågan

Beslutet att under det tidiga 2000-talet omförhandla de katalanska stadgarna kom att bli avgörande för den process som pågår idag. Under 90-talet började det stabila katalanska partisystemet fragmenteras då CiU:s stöd gradvis sjönk och i valet 1999 fick partiet endast drygt 37 procent av rösterna. Inför det följande regionalvalet, år 2003, skedde tre saker av betydelse. För det första skapade de katalanska

socialdemokraterna (PSC), katalanska republikanska vänstern (ERC) och det gröna vänsterpartiet (ICV) en trepartikoalition (*El Tripartito*) i syfte att bryta CiU:s maktmonopol. Avsikten var att som koalitionsregering reformera stadgarna från 1979 och utöka det katalanska självstyret. För det andra lämnade Jordi Pujol politiken efter 23 år som katalansk president och CiU togs över av Artur Mas. För det tredje presenterade såväl *El Tripartito* som CiU egna förslag till reformerade stadgar. Det innebar dels slutet på en era av katalanistisk samling kring Pujol och CiU, och dels att det katalanistiska projektet som politisk sakfråga hade öppnats upp för konkurrens mellan flera aktörer. Statsvetarna Astrid Barrio och Juan Rodríguez-Teruel har påpekat att katalanismen därmed blev föremål för ökande politisk budgivning mellan de politiska partierna och utgjorde den centrala terrängen i ett fragmenterat politiskt landskap.¹⁵

I det katalanska regionalvalet i november 2003 blev det regeringsskifte för första gången sedan 1980. Trepartikoalitionen *Tripartito* tog makten och Pasqual Maragall (PSC) blev president i Katalonien. Han och koalitionen lovade nya stadgar i syfte att bland annat förbättra Kataloniens finansieringsmodell, etablera katalansk representation i EU och slå fast att Katalonien officiellt skulle benämnas som "nation".

Förhandlingarna om de nya stadgarnas innehåll blev svåra eftersom den nya regeringen behövde CiU:s parlamentariska stöd. CiU ställde betydande krav för sina röster, vilket höjde de katalanistiska insatserna i förhandlingarna. Dels från de uttryckligt katalanistiska partierna ERC och CiU, men också från PSC som måste upprätthålla sina katalanistiska profil. 2005 presenterade det katalanska parlamentet ett förslag till nya stadgar som innehöll flera politiskt känsliga komponenter: erkännandet av Katalonien som nation, likställdhet mellan de kastilianska och katalanska språken, en fristående katalansk domstol samt ökad finansiell autonomi. Katalonien skulle enligt dessa stadgar ges en särställning i förhållande till andra regioner och förhandla bilateralt med den spanska staten. Rättigheter, skyldigheter och principer skulle likställas med dem som återfinns i den spanska konstitutionen.

Motståndet mot förslaget i det spanska parlamentet övervanns genom en uppgörelse mellan den katalanske

¹¹ Borrás-Alomar, Susana; Christiansen, Thomas; Rodríguez-Pose, Andrés (1994).

¹² Ibid. Se även Igor Calzada (2014).

¹³ Giordano & Roller, (2002).

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Barrio & Rodríguez-Teruel (2014).

oppositionsledaren Artur Mas och den spanske regeringschefen José Luis Rodríguez Zapatero som bantade de avsnitt som berörde finansiering och Katalonien som nation. Samtidigt anmälde PP flera punkter i stadgarna till den spanska författningsdomstolen med hänvisning till att ytterligare katalansk autonomi skulle skada jämlikheten bland spanjorer, att det skulle ge Katalonien en alltför stark ställning jämfört med övriga regioner och att benämningen "nation" skulle strida mot principen om den spanska nationens odelbarhet. Den följande två år långa processen bidrog till en radikaliserad av de politiska krafterna kring den katalanska frågan. I slutändan distanserade sig nationalistpartiet ERC från projektet, då man ansåg det alltför urvattnat. Samma sak gjorde det spanska PP, men av motsatt anledning. Reformen av stadgarna ansågs alltför radikal samt oförenlig med konstitutionen. När Katalonien i juni 2006 skulle folkomrösta om stadgarnas godkännande, hade såväl ERC som PP tagit ställning för ett nej. Med ett valdeltagande på 48,4% godkändes texten med stöd av 73,9 procent av de röstande.

Förhandlingarna hade splittrat de katalanska regeringspartierna och isolerat PSC i mitten. Den politiska konsekvensen av förhandlingarna av de nya stadgarna blev en uppretad spansk höger, en alltmer indignerad och radikaliserad katalansk befolkning samt en försvagad katalansk regering. Väljarstödet för de katalanska socialisterna PSC – de starkaste företrädarna för spansk federalism som tredje väg – rasade och är i dag rekordlågt. När den spanska författningsdomstolens utslag offentliggjordes 2010, i vilken 14 av de anmälda artiklarna bedömdes icke-konstitutionella – där i bland de som handlade om det fristående katalanska domstolsverket och benämningen av Katalonien som nation – svarade hundratusentals katalaner med en manifestation i Barcelona under parollen: "Vi är en nation – Vi bestämmer". Svaret från Katalonien blev således intensifierad katalanistisk mobilisering. Reformprocessen hade därmed brutit upp det katalanska politiska landskapet, ökat avståndet och tårt på förtroendet mellan Katalonien och Madrid.

3.3 Finanskrisen göder separatismen

I det katalanska regionalvalet 2010 tog CiU ett betydande steg framåt, vilket gav Artur Mas ett starkt mandat för att förhandla med Madrid om finansiell autonomi för Katalonien, i enlighet med *régimen foral*. I och med finanskrisens ökade tärande på Kataloniens finanser och

Mariano Rajoys uttryckliga nej till Artur Mas krav på fiskal autonomi för Katalonien, valde Mas att starta en process med en rådgivande folkomröstning om katalansk självständighet som slutligt förhandlingsmedel och utlyste dessutom nyval som hölls 2012. CiU förlorade 12 mandat och ERC vann 11, vilket innebar att stödet för den katalanistiska självständighetsrörelsen i princip förblev intakt – dock med en förskjutning åt vänster. Om CiU:s stärkta mandat i valet 2010 kunde översättas till ett starkt stöd för ökat katalansk självstyre, gavs ett motsatt budskap i det spanska valet 2011 då konservativa Partido Popular fick absolut majoritet. Den utvecklingen – i såväl Katalonien som övriga Spanien – föregicks av PSOE:s politiska kräftgång. Katalanska PSC hade misslyckats i sitt försök att utveckla självstyret och spanska PSOE hade svarat valhant på finanskrisens snabba utveckling.

Finans- och eurokrisen hade inneburit stora ansträngningar för Spaniens regionala regeringar, eftersom dessa står för 37 procent av landets offentliga utgifter. Det innebär att regionerna får genomföra centralmaktens besparingsmål inom den offentliga sektorn, i kombination med det interregionala transfereringssystem som enligt Artur Mas "kväver Katalonien".¹⁶ Den katalanska regeringen hävdar att Spanien har svikit sina löften om att öka de statliga investeringarna i Katalonien för att balansera regionens omfattande bidrag till statskassan. Man menar också att Katalonien i relation till sina nettobidrag har erhållit minst statliga investeringar av samtliga regioner de senaste tio åren och att de statliga investeringarna i Katalonien har fallit med 50 procent sedan 2004.¹⁷ Mariano Rajoy menar å sin sida att Katalonien är en del av Spanien och lyder under en gemensam konstitution som ska säkra jämlikheten mellan samtliga regioner och medborgare, särskilt i kristider. Därtill kräver den spanska konstitutionen att om Katalonien avser hålla en folkomröstning – om än rådgivande – så måste en sådan godkännas av parlamentet i Madrid.

I tider av finansiell instabilitet och ekonomisk recession blir det regionala fördelningssystemet utsatt för extra press, eftersom regionerna står för de flesta och största offentliga utgiftsposterna.¹⁸ Det regionala fördelningssystemet kan därmed bli en grogrund för partipolitisk mobilisering i regioner som har stark regional-nationalistisk prägel. Statsvetaren Angela K. Bourne har påpekat att det finanspolitiska tillståndet också kan stärka separatistiska strömningar och flera studier har pekat på att omfattningen

¹⁶ "CiU plantea la independencia para 'rescatar a Cataluña de una España que la ahoga'" (28-10-2012) El Confidencial (sidan besöktes 19 augusti 2015).

¹⁷ "Spain must steer away from a collision course" (05-10-2014) Financial Times (sidan besöktes 19 augusti 2015).

¹⁸ "Eurozone crisis explained" (28-10-2012) BBC News (sidan besöktes 19 augusti 2015)

av Spaniens ekonomiska kris har stärkt de ekonomiska aspekterna av katalanismen, vilket har gjort att den annars så pragmatiska katalanismen har fått allt starkare inslag av separatism.¹⁹

Den 19 september 2014 godkände det katalanska parlamentet en lag som möjliggjorde en rådgivande "konsultation" (ley de consultas) om Kataloniens statliga tillhörighet. Den var tänkt att äga rum den 9 november samma år (9-N). Lagen fick stöd av 79 procent av parlamentets ledamöter (106 ja, 28 nej). Den spanska regeringen anmälde dock lagen till författningsdomstolen som i sin tur stoppade folkomröstningen. Den 9 november hölls emellertid en informell folkomröstning (arrangerad av frivilligorganisationer) i samma ärende. De båda frågor som ställdes var: "Vill du att Katalonien ska vara en stat?" "Om ja, vill du att den staten ska vara självständig?". 37 procent av den röstberättigade befolkningen deltog och av dessa svarade 80,76 procent ja på båda frågorna. 10,07 procent svarade ja på den första frågan men nej på andra frågan och 4,54 procent svarade nej på båda frågorna. Mot bakgrund av resultatet av denna inofficiella konsultation vände sig Artur Mas till Mariano Rajoy i Madrid för att förhandla fram en legal folkomröstning. Rajoy ansåg att den informella folkomröstningen saknade såväl legitimitet som laglig förankring och kallade den en uppvisning i politisk propaganda i vilken två tredjedelar av befolkningen inte deltog vilket visade att katalanisterna hade misslyckats i sina strävanden. Som följd utlyste Artur Mas i januari 2015 extraval till det katalanska parlamentet, ett val som äger rum den 27 september. Avsikten är att det valet i praktiken ska bli en folkomröstning om katalansk självständighet och att man därmed överger den ursprungliga ambitionen om rätten till formell folkomröstning/självbestämmande – *dret a decidir*. I början av juni 2015 sprack det politiska samarbetet i CiU mellan CDC och UDC. Meningsskiljaktigheterna beror på att CDC satsar på renodlad katalansk självständighet, medan UDC förordar en konfederativ modell med en katalansk stat i association med Spanien.

3.4 Katalanska nyval – fragmenterat partisystem

Inför det katalanska parlamentsvalet den 27 september ställer en koalition av partier upp med en gemensam lista

med katalansk självständighet på programmet, under namnet Junts pel Sí (Tillsammans för Ja). I slutet av december 2014 visade den katalanska regeringens eget opinionsinstitut, CEO, att nej-sidan för första gången befann sig i ledningen, med 0,8 procent. 7,5 procent av de som svarade angav att de var osäkra.²⁰ Under våren har denna utveckling konsoliderats och ökat.²¹

Kataloniens partisystem är mycket fragmenterat, och eurokrisen och självständighetsprocessen har resulterat i flera nya politiska formationer. Inför valet kan tre linjer skönjas (se faktaruta 1): En separatistisk linje, dominerad av Junts pel Sí; en transformatorisk linje som fokuserar på ny konstitutionell process för Spanien och rätt till självbestämmande för Katalonien. Linjen domineras av vänsterkoalitionen Catalunya Sí que es Pot (som vann Barcelonas borgmästarval i maj under namnet Barcelona en Comú (Barcelona Gemensamt); och slutligen en konstitutionalistisk linje som representerar olika grader av status quo med C's och PP som främsta företrädare. PSC är en motsägelsefull aktör i detta schema då partiet har en tydligt federal vision av Spanien och Katalonien, men på vilket sätt man vill definiera Kataloniens status är fortfarande något oklart. På det området skiljer sig PSC från sin spanska partner PSOE, där det finns tydligt motstånd mot en asymmetrisk modell (med asymmetrisk statsbildning menas särskild status för exempelvis Katalonien).

Kataloniens parlament har 135 platser vilket kräver 68 mandat för absolut majoritet. I skrivande stund pekar opinionsundersökningar (se faktaruta 1) på en knapp parlamentarisk majoritet för katalansk självständighet bestående av Junts pel Sí och CUP. Inget pekar dock på en majoritet i antal röster. UDC ser för tillfället ut att hamna utanför parlamentet vilket är anmärkningsvärt med tanke på partiets ledande roll i katalansk politik de senaste 30 åren som parhäst i CiU. Graden av valdeltagande är en viktig faktor i detta läge av små marginaler. Sociologen Josep Lobera och statsvetaren Ignacio Jurado pekar exempelvis på att de självständighetsivrande väljarna är extremt mobiliserade inför valet, medan de tveksamma väljarna är många, lagda åt vänster och främst icke-nationalister, vilket kan få betydande konsekvenser om dessa mobiliseras av sina traditionella väljargrupper.²² Om

¹⁹ Bourne, Angela K. (2014).

²⁰ "El rechazo a la independencia gana por primera vez en el sondeo de la Generalitat" (19-12-2014) ABC (sidan besöktes 19 augusti 2015).

²¹ "El independentismo se desinfla en Cataluña tres meses antes del 27-S" (03-07-2015) El País (sidan besöktes 19 augusti 2015).

²² "El peso de los indecisos" (11-09-2015) Agenda Pública (sidan besöktes 11 september 2015); "Los indecisos en las elecciones catalanas" (14-09-2015) El Diario (sidan besöktes 14 september 2015).

dessa väljare – en majoritet av dessa vill ha större grad av autonomi men är tveksamma till självständighet – röstar på något av ”mittenalternativen” PSC eller Catalunya Sí que es Pot så kan mandatfördelningen förändras något och om möjligt förhindra en knapp majoritet. Den intensiva och volatila valkampanjens sista vecka kan även bidra till mer polarisering av röster. Den sociala majoriteten för katalansk självständighet har förlorats, men den kan mycket väl få flest mandat.

Den spanska regeringen har i sin tur vid upprepade tillfällen slagit fast att ett katalanskt utträde ur Spanien inte kommer att ske och hänvisar till rättsligt förfarande för att stoppa en eventuell ensidig självständighetsdeklaration. Bland annat nämner man artikel 155 i den spanska konstitutionen, som öppnar för staten att överta styrningen över institutionerna i en region som trots uppmaning inte följer lagen.²³ En nationell opinionsundersökning från juli i år placerar PP som största parti följt av PSOE (se faktaruta 2). Stödet för de nya utmanarna Podemos och Ciudadanos har också minskat, men den bland spanjorerna populäraste regeringskoalitionen är enligt opinionsundersökningen en bestående av PSOE och Podemos.²⁴

Om den utvecklingen håller i sig kan det finnas anledning att föreställa sig en grund för ett närmande mellan en katalansk och en spansk regering, med förhandlingsutrymme för en förändring av Kataloniens status. I nuläget har samtliga partier öppnat för någon form av konstitutionell reform, alltifrån mycket blygsamma förändringar (PP, C's), via mer omfattande (Podemos, PSOE/PSC, UDC) och till total brytning (ERC, CDC). I och med det minskade förtroendet för CDC:s och ERC:s självständighetslinje och med tanke på den ökade fragmenteringen av det katalanska partisystemet, är det i dagsläget svårt att förutspå hur ett tydligt mandat kan komma att se ut. Ju starkare stödet blir för en av huvudriktningarna –

självständighet, rätt till självbestämmande, federalism eller status quo – desto tydligare återverkningar kommer det katalanska valresultatet dock att få i vinterns nationella val. Men trots att den katalanska självständighetslinjens ”kritiska hälft” har decimerats under det senaste året så är självständighetsfrågan en stark mobiliseringskraft för de väljare som sympatiserar med självständighet och/eller självbestämmande, alltså CDC, ERC och ICV. Frågan har för tillfället dock betydligt lägre sprängkraft när det gäller de väljare som sympatiserar med PP, Ciudadanos och PSC. Den största sociala majoriteten pekar dock på en utveckling av nuvarande autonomi, men den majoriteten delas också av självständighetsaxeln vilket gör att den bredaste katalanska majoriteten faller mellan olika koalitioner.

3.4 Regionalt självstyre i 35 år – Var det bra så?

Statsvetaren Juan Linz har beskrivit den spanska transitionen 1975-1978 som en dubbel transition i och med att Spanien dels gick från diktatur till demokrati, dels från en centralistisk till en decentraliserad statsbildning med hög grad av regionala befogenheter.²⁶ Den spanska regionaliserade modellen med lokalt självstyre från 1980 var en pragmatisk lösning för att bädda in de starka nationalistiska rörelserna i Baskien och Katalonien i en enhetlig statsbildning. CiU:s dominans i väljarkåren kombinerad med pragmatisk nationalism ledde partiet till mycket disparata former av politiska samarbeten; från de katalanistiska vänsterrepublikanerna i ERC till det spanska konservativa PP under Pujols sista regering 1999. I det sistnämnda skedet kan en förskjutning i det katalanska partisystemet noteras, då en tilltagande fragmentering i partisystemet samt en ny generation politiska ledare ökade trycket på den territoriella politikens område i Katalonien.²⁷

Bland de katalanska medborgarna kan också en parallell utveckling skönjas vad gäller den nationella identiteten. Traditionellt har en stor andel haft en delad identitet – lika delar katalansk och spansk. Men sedan 1985 har andelen

FAKTARUTA 2 OPINIONSLÄGET INFÖR DET SPANSKA PARLAMENTSVALET DECEMBER 2015²⁵

Partier	PP	PSOE	Podemos	Ciudadanos (C's)
Val 2011	44.63%	28.76%	-	-
Juli 2015 opinionsundersökning	28.2%	24.9%	15.7%	11.1%
Politisk hemvist	Konservatism	Socialdemokrati	Vänster	Socialliberalism

²³ Se Spanska konstitutionen, Artikel 155.

²⁴ “PP y PSOE recuperan terreno sobre Podemos y Ciudadanos, según el CIS” (05-08-2015), El Diario (sidan besöktes 19 augusti, 2015).

²⁵ Val hålls senast den 20 december. Exakt valdatum är i skrivande stund inte fastställt. Tabellen är en översikt över de fyra partier som opinionsmätningar under en längre period har angett som de största partierna och följaktligen som tänkbara kandidater i eventuella regeringskoalitioner.

²⁶ Linz, J. J. (1985).

²⁷ Barrio, Rodríguez-Teruel (2014).

katalaner som identifierar sig själva som enbart katalaner ökat från 9 procent till 31 procent (2013), en så kallad ”exklusiv identitet”. I statsvetaren Luis Morenos studie om katalansk identitet²⁸ fick de tillfrågade svara på om man kände sig enbart spansk, mer spansk än katalansk, lika mycket spansk som katalansk, mer katalansk än spansk eller enbart katalansk. I samtliga alternativ hade känslan för den spanska nationaliteten minskat bland katalaner. Huruvida den förskjutningen i självuppfattning bland katalaner kan ses som direkt betingad av de politiska omständigheterna är osäkert. I samband med att den spanska författningsdomstolen i juni 2010 ogiltigförklarade flertalet punkter i de nya katalanska stadgarna – däribland den där Katalonien benämns som ”nation” – ökade dock stödet för katalansk självständighet markant.²⁹ Tilläggas bör att i två färskva opinionsundersökningar från 2015 visar att den katalanska identiteten är förenlig och komplementär med den spanska identiteten. Den hållningen gäller samtliga åldersgrupper.³⁰

I en omfattande forskningsrapport om den ekonomiska krisens effekter för det spanska samhället avhandlas bland annat de politiska förutsättningarna för den decentraliserade statsapparaten.³¹ Författarna pekar bland annat på att under början av 90-talet hade den regionala decentraliseringen fullbordats i samtliga av Spaniens regioner och allmänhetens stöd för den autonoma statsbildningen konsoliderades under resten av 90-talet, från att ha legat på ungefär samma nivå som stödet för en centralistisk modell. De regionala nationalistpartierna i de så kallade ”historiska” regionerna Galicien, Katalonien och Baskien sökte då utöka sin autonomi genom att försöka omförhandla sina stadgar. Den politiska polariseringen och brytningen med den konsensus som hade präglat den territoriella politiken startade under det sena 90-talet, med avstamp i motsättningarna mellan PP-regeringarna under José María Aznar (1996-2004) och den baskiska regeringens förslag till nya stadgar och självbestämmande, även känt som Plan Ibarretxe 2001-2005. En liknande utveckling tog vid med Kataloniens förslag till nya stadgar 2005. Mot den bakgrunden växte motsättningarna beträffande den regionala autonomi och bland befolkningen började stödet för den rådande modellen sjunka till förmån för

en centralistisk modell, en utveckling som intensifierades mellan 2010 och 2012. På ett allmänt plan har spanjorernas lojalitet med den decentraliserade modellen minskat de senaste åren – framför allt i Madrid, Kastilien, Valencia och Murcia förespråkas i allt högre utsträckning ett mer centralistiskt styre. En motsatt tendens förekommer dock i Katalonien, Baskien och Navarra. Den politiska konflikt som nu förekommer i Katalonien och mellan Katalonien och Madrid är följaktligen en del av en större politisk klyfta vad gäller den territoriella politiken.

4 Katalonien – Spanien – EU 2015: tillståndet i staten

För Katalonien finns ingen möjlighet att i samband med en eventuell utbrytning från Spanien gå med i EU, eftersom EU-medlemskap och EU-medborgarskap är knutet till medlemsstaten.³² Ingenstans i EU-fördragen regleras den eventuella situation som skulle uppstå om ett territorium inom EU skulle bryta sig ur en medlemsstat. Det betyder att Katalonien – om en utbrytning skulle ske – måste ansöka om medlemskap. EU spelar dock en central roll i sammanhanget i och med att såväl förespråkarna som motståndarna till katalansk självständighet använder sig på olika sätt av EU för att förankra och argumentera för sina anspråk på legalitet och legitimitet. För Katalonien har EU-medlemskapet varit en viktig institutionell kanal för att stärka katalanska intressen men också en politisk-ekonomisk modellfigur för att modernisera Spanien.³³ Att säkra katalansk representation i Bryssel var till exempel en central drivkraft under omförhandlingarna av de katalanska stadgarna. Den katalanska regeringen har även försökt – precis som Skottland inför folkomröstningen om självständighet den 18 september 2014 – att internationalisera och europeisera processen i så hög grad som möjligt genom att bedriva lobbying med hänvisning till det starka stöd och den legitimitet som processen åtnjöt bland den katalanska befolkningen. Samtidigt informerade den spanska regeringen samtliga EU:s regeringschefer om att en folkomröstning var olaglig och skulle bryta mot konstitutionen. De katalanska partierna målade upp en bild av Katalonien som en ny europeisk stat, och sökte EU:s stöd för en flexibel övergång till medlemskap, trots avsaknaden av uttryckligt stöd i EU-fördragen. Och medan

²⁸ “An increase in those in Catalonia with an exclusive Catalan identity has strengthened claims for secession from Spain” (13-10-2014) Luis Morales, European Politics and Policy, London School of Economics and Political Science (sidan besöktes 19 augusti 2015).

²⁹ El fallo del TC catapultó el respaldo a la independencia, que roza el 50% (18-07-2010) La Vanguardia (sidan besöktes 19 augusti 2015).

³⁰ “Cataluña: balance de situación” (17-08-2015) El País (sidan besöktes 19 augusti 2015).

³¹ Pérez-Nievas et al (2013).

³² Dermine, Paul (2014).

³³ Roller, Elisa & Giordano, Benito (2002).

finans- och eurokrisen för den katalanska regeringen blev en förevändning för att söka ytterligare autonomi, argumenterade den spanska regeringen från andra änden och påpekade det olämpliga i att föra en splittrande politisk process i en svår ekonomisk kris.³⁴

4.1 Avslutning: inför hösten

Den avgörande faktorn i den katalanska självständighetsprocessen är den förändring som har skett inom katalanismen som projekt. Förändringen gäller det steg som har tagits från katalanismens traditionella tyngdpunkt präglad av pragmatism, autonomi och federalism inom den spanska staten till en bred partipolitisk och samhällelig mobilisering för en självständig statsbildning. Den mångåriga politiska konflikten mellan det katalanska och det spanska ledarskapet har sitt ursprung i en rad brott med den spanska transitionens politiska balans. För det första har fokus skiftats inom den partipolitiska katalanismen, från konsolidering av autonomistyret inom ramarna för den spanska staten till rätten till självbestämmande och slutligen till direkt självständighet. På partipolitisk nivå har det skiftet splittrat CiU. Därtill lyckades inte PSC upprätthålla sin relevans som balanserade katalanistisk-federalistisk kraft när katalanismen under början av 2000-talet blev partipolitiskt allmängods.

För det andra hade under 90-talet en ny generation av katalanska ledare med en tydligare och skarpare katalanistisk profil trätt fram. Detta blev särskilt tydligt under utarbetandet av nya stadgar 2003-2006 då de katalanistiska partierna CiU och ERC stegvis höjde insatserna och när den spanska författningsdomstolens utslag 2010 undergrävde centrala delar av de katalanska stadgarna, bland annat den där Katalonien benämndes som nation.

Junts pel Sí måste vinna regionalvalet med betydande majoritet för att hävda sina legitimitetsanspråk i frågan om en folkomröstning. Skulle valresultatet bli ett tydligt ställningstagande för självständighet, är det troligt att det får återverkningar i det nationella valet. Den spanska och den katalanska regeringen har drivit allt längre ifrån varandra och den gemensamma grunden för förhandlingar är svag. Samtidigt är den katalanska suveränitetsfrågan i dagsläget inte märkbart närvarande utanför Katalonien. De frågor som de fyra stora partierna står inför handlar

snarare om ekonomi, korruption och demokrati. Och även om den parlamentariska sammansättningen efter det nationella valet troligen blir den mest splittrade någonsin, är utsikterna för ett spanskt godkännande av en katalansk folkomröstning om självständighet inte goda. Därför har heller inte den katalanska frågan varit särskilt framträdande i den nationella politiska debatten. Något som dock kan förändras, beroende på resultatet i det katalanska valet.

Finans- och eurokrisen har haft en omvälvande effekt på det spanska samhället. Ett exempel är fragmenteringen av det spanska tvåpartisystemet, men också det minskade stödet för den rådande decentraliserade statsmodellen. En växande del av befolkningen begär nu mer centralism, medan andra delar av befolkningen önskar mer och utvecklad regional autonomi – i Kataloniens fall till och med självständighet. Den polariseringen märks tydligt i förhållandet mellan PP-regeringen i Madrid – som för närvarande sitter på ett tryggt mandat med absolut majoritet i både senat och kongress – och de katalanistiska partierna. En tilltagande oförsonlighet som hittills har undergrävt alla möjligheter till förhandlingar. Den konsensus som har rått beträffande Spaniens territoriella modell efter Franco-åren har nu öppnats för politisk positionering, där de politiska partierna diskuterar olika former av konstitutionella förändringar. De senaste årens uppdykande av nya politiska krafter på den politiska arenan kan mycket väl bidra till att skapa nya ytor för förhandlingar. Detta i och med att flera partier nu ockuperar en större del av det partipolitiska fältet, vilket kan skapa möjligheter till bredare pakter och konsensus på nationell nivå. I nuläget har det katalanska politiska systemet breddats bortom ja-nej till att omfatta flera olika förhållningssätt och dimensioner vad gäller frågan om Kataloniens relation till Spanien. För att valet ska resultera i ett tydligt mandat i denna komplicerade fråga kan det katalanska partisystemets tydliga fragmentering faktiskt vara en fördel, då flera av partierna kan fungera som länkar mellan olika koalitioner.

Lösningen på den katalanska frågan och möjligen också den generella spanska territoriella politiken är således beroende av hur sammansättningen av Spaniens partipolitiska system – med PP, PSOE, Podemos och Ciudadanos i det främsta ledet – kommer att gestalta sig efter kommande val i december. Den processen inleds i Katalonien den 27 september.

---

³⁴ Ibid.

Litteraturlista

Barrio, Rodríguez-Teruel (2014) "Does leaders' radicalization make more radical voters? Party elites, outbidding competition and secessionism in Catalonia": Paper prepared for the Workshop 'The Dynamics of Nationalities Evolution in Contemporary Spain', Barcelona, 25-26 September 2014: Universidad de Valencia

Borrás-Alomar, Susana; Christiansen, Thomas; Rodríguez-Pose, Andrés (1994) "Towards a 'Europe of the Regions'? Visions and Reality from a Critical Perspective Regional Politics and Policy": *Regional Politics and Policy*, 4

Bourne, Angela K, (2014) "Europeanization and Secession: The Cases of Catalonia and Scotland": *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe - Vol 13, No 3*

Dermine, Paul, (2014), Succession to EU Membership – The Legal Challenges of Internal Enlargement; Maastricht Faculty of Law Working Paper 2014-5

Linz, J. J. (1985) "De la crisis de un Estado unitario al Estado de las Autonomías", ur *La España de las Autonomías*, Fernández Rodríguez, F. (ed.): Instituto de Estudios de Administración Local

Matas i Dalmasas, Jordi; González Bondía, Alfonso; Manzano, Jordi Jaria; Román i Martín, Laura (2011) *The Internal Enlargement of the European Union – Analysis of the Legal and Political Consequences for the European Union in the Case of a Member State's Secession or Dissolution: Centre Maurits Coppetiers*

Pérez-Nievas, Santiago; et al (2013) Informe del Proyecto de Investigación "Los efectos de la crisis económica en la democracia española: legitimidad, insatisfacción y desafección": Universidad Autónoma de Madrid

Roller, Elisa & Giordano, Benito (2002) "Catalonia and 'The Idea of Europe': Competing Strategies and Discourses within Catalan Party politics": *European Urban and Regional Studies* 9: 99

Nyhetskällor och övriga elektroniska källor

ABC: "El rechazo a la independencia gana por primera vez en el sondeo de la Generalitat" (19-12-2014) <http://www.abc.es/catalunya/politica/20141219/abc-i-independencia-gana-primer-sondeo-201412191219.html>

Agenda Pública: "El peso de los indecisos" (11-09-2015) <http://agendapublica.es/el-peso-de-los-indecisos/>

BBC News: "Eurozone crisis explained" (28-10-2012) <http://www.bbc.com/news/business-17549970>

Calzada, Igor (2014) "Europe is witnessing the establishment of a new regional order, built on territories such as Scotland, Catalonia and the Basque Country": *EUROPP - European Politics and Policy Blog*, London School of Economics and Political Science <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/10/22/europe-is-witnessing-the-establishment-of-a-new-regional-order-built-on-territories-such-as-scotland-catalonia-and-the-basque-country/>

Corriere del Veneto: "In mille dichiarazioni l'indipendenza 'Ora Zaia può solo inseguirci'" (21-03-2014) <http://corrieredelveneto.corriere.it/veneto/notizie/politica/2014/21-marzo-2014/referendum-19-milioni-votanti-questa-sera-tutti-piazza-treviso-2224246432447.shtml>

Financial Times: "Spain must steer away from a collision course" (05-10-2014) <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/6e73bd52-4af6-11e4-b1be-00144feab7de.html#axzz3ZGtCOB00>

El Confidencial: "CiU plantea la independencia para 'rescatar a Cataluña de una España que la ahoga'" (28-10-2012) http://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2012-10-28/ciu-plantea-la-independencia-para-rescatar-a-cataluna-de-una-espana-que-la-ahoga_215299/

El Diario: "PP y PSOE recuperan terreno sobre Podemos y Ciudadanos, según el CIS" (05-08-2015) http://www.eldiario.es/politica/CIS_0_416808576.html#pactos

El Diario: "Los indecisos en las elecciones catalanas" (14-09-2015) http://www.eldiario.es/autores/ignacio_jurado/

El Mundo: "La inversión estatal en infraestructuras cae un 50% en una década en Cataluña" (24-07-2014) <http://www.elmundo.es/cataluna/2014/07/24/53d0ef3622601d97128b458a.html>

El País: "Cataluña: balance de situación" (17-08-2015) http://politica.elpais.com/politica/2015/08/16/actualidad/1439749297_075567.html

- El País: "El independentismo se desinfla en Cataluña tres meses antes del 27-S" (03-07-2015) http://ccaa.elpais.com/ccaa/2015/07/03/catalunya/1435916648_955040.html
- Gobierno de España: Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación – Consecuencias económicas de una hipotética independencia de Cataluña, 13-03-2014 (sidan besöktes 19-08-2015) http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/ElMinisterioInforma/Paginas/Noticias/20130313_MINISTERIO7.aspx
- Gobierno de España: Financiación autonómica – Régimen común (sidan besöktes 19-08-2015) <http://www.minhap.gob.es/es-ES/Areas%20Tematicas/Financiacion%20Autonomica/Paginas/Regimen%20comun.aspx>
- La Vanguardia: "El fallo del TC catapultó el respaldo a la independencia, que roza el 50%" (18-07-2010) <http://www.lavanguardia.com/politica/noticias/20100718/53967434806/el-fallo-del-tc-catapulta-el-respaldo-a-la-independencia-que-roza-el-50.html>
- La Vanguardia "Las cuentas regionalizadas permitirán a Catalunya calcular las balanzas fiscales" (29/01/2014) <http://www.lavanguardia.com/economia/20140129/54399677691/autor-de-cuentas-regionalizadas-ve-neutral-su-metodo-y-pide-no-descalificarlo.html>
- La Vanguardia: El déficit fiscal de Catalunya es de 8.455 millones según las balanzas del Gobierno (23-07-2014) <http://www.lavanguardia.com/politica/20140723/54412386000/deficit-fiscal-catalunya-8-455-millones.html>
- Morales, Luis (2014) "An increase in those in Catalonia with an exclusive Catalan identity has strengthened claims for secession from Spain": EUROPP - European Politics and Policy: London School of Economics and Political Science <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/08/28/with-uncertainty-over-the-9-november-referendum-catalonia-is-set-for-its-most-important-national-day-demonstrations-since-democracy/>
- Nationalia: Catalonia's main two-party alliance CiU splits over Catalan independence stance (18-06-2015) <http://www.nationalia.info/en/news/2179>
- Spanska konstitutionen, Artikel 2 http://www.lamoncloa.gob.es/documents/constitucion_es1.pdf
- Spanska konstitutionen, Artikel 155 <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/sinopsis/sinopsis.jsp?art=155&tipo=2>
- The Atlantic: "Europe's latest secession movement: Venice" (24-03-2014) <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/03/europes-latest-secession-movement-venice/284562/2/>
- The Economist: "Regions to be worried" (28-04-2011) <http://www.economist.com/node/18621761>